Tisztelt Emlékezők!

„Csak honosi s övéi közt élhet megelégedten az ember, ha már egyszer körülnézte a világot, s létének dele elérkezett” – írta Széchenyi István a Hitelben. Majd így folytatta: „mennél hátrább van hazája, annál inkább tartozik annak elővitelén fáradozni.”

Széchenyi életének vezérgondolatát fogalmazta meg ezekben a szavakban. Fiatalemberként világot járt, tapasztalatokat, élményeket gyűjtött. Amit külföldön hasznosnak látott, azt igyekezett itthon is meghonosítani, legyen szó mezőgazdaságról, iparról, társasági életről vagy sportról. A világ megismerése számára az itthoni cselekvéshez adott ösztönzést.

Felsorolni is nehéz lenne, mi mindent köszönhetünk neki. Elég a Lánchídra, a folyószabályozásra, a gőzhajózásra vagy a vasút fejlesztésére gondolnunk. Számunkra, az Akadémia közössége számára különösen fontos az a felajánlása, amellyel elindította a Magyar Tudományos Akadémia megalapítását.

Mindannyian ismerjük a jelenetet: a pozsonyi országgyűlésen a fiatal gróf szólásra emelkedik, és felajánlja birtokainak egyévi jövedelmét egy magyar tudós társaság létrehozására. Tudjuk, mi következett ebből. Ismerjük az alapítás történetét, az Akadémia kétszáz évének eredményeit. Megkerestem, mit jegyzett fel ő maga erről a híres, 1825. november 3-i napról. Meglepetésemre ennyit találtam:

„A kerületi ülésen beszéltem. Minden honfitársamat ellenségemmé tettem.”

A napló előző és a következő, hosszabb bejegyzéseiben Crescence iránti, reménytelennek tűnő szerelméről, levélváltásaikról ír. Majd november 12-én hosszú feljegyzés következik a Metternichhel folytatott beszélgetéséről, amelyből kirajzolódik, hogy nagyon mást értenek alkotmányos monarchia alatt. Metternich magas lóról beszél, kioktatja a fiatal grófot. Többek között arra inti: ne ragadtassa el magát a mai éljenzéstől és tapsoktól, gondoljon a holnapiakra is.

Néhány naplóoldalon együtt van a szerelmében gyötrődő fiatalember, az ország sorsán gondolkodó közéleti szereplő és az alapító, aki a később történelminek bizonyuló tettéről összesen nyolc szóval számol be. Harmincnégy éves. Foglalkoztatja, hogy szeretik-e, hogy megértik-e, hogy kikkel kerül szembe. Közben pedig olyasmit indít el, aminek az eredményéből mi, két évszázaddal később is részesülünk.

Engem ez a néhány sor közelebb visz hozzá, mint a méltatások. Mi már ismerjük a történet folytatását. Ő akkor még a következő napot sem ismerte. Nem tudhatta, mi valósul meg az elképzeléseiből, kik tartanak majd vele, milyen akadályokba ütközik. Mégis megtette a felajánlását.

Az általa elindított intézmény ma is szolgálja az országot. A végéhez közeledő kétéves jubileumi programsorozatban sok alkalmunk volt bemutatni, mivel gazdagította az Akadémia Magyarország életét. Kiállítások, előadások, könyvek és koncertek idézték fel ezt a történetet. Közben azonban nekünk is döntenünk kell arról, hogyan folytatjuk.

A tudomány művelőjét a megismerés vágya hajtja. Szeretne megérteni valamit a világból, amit előtte még senki nem értett. Az Akadémia közösségéhez tartozva ugyanakkor felelősséget vállal azért is, hogy ez a tudás mások számára hozzáférhető és használható legyen. Segítsen eligazodni közös dolgainkban, és megalapozottabbá tegye az ország jövőjét érintő döntéseket. Ezt a célt szolgálják a jubileumi tudományünnep rendezvényei is.

A reformkorban a nemzeti intézmények megteremtése, a közlekedés fejlesztése és a folyók szabályozása tartozott a nagy közös feladatok közé. Ezek közül több ma is foglalkoztat bennünket, még ha másként vetődnek is fel a kérdések. Elődeink munkájának eredményeit nap mint nap használjuk. Nekünk arról kell gondoskodnunk, hogy a mi tudásunkból és munkánkból is részesülhessenek az utánunk jövők.

Itt, Nagycenken, Széchenyi nyughelyén, halottak napján az ember arra is gondol, milyen keveset láthatunk előre a saját munkánk sorsából. Sokszor a közvetlen visszhang alapján ítéljük meg, volt-e értelme annak, amit tettünk. Széchenyi november 3-i naplóbejegyzése óvatosságra int ebben. Abból a néhány keserű szóból aligha lehetne kiolvasni mindazt, ami a felajánlásából megszületett.

Amikor most elhelyezzük az emlékezés koszorúját, gondoljunk erre a bizonytalanságra is. A mi döntéseink helyes vagy helytelen voltára is csak később derül fény. De ha van egy belső erkölcsi iránytűnk, amire figyelve hozzuk meg döntéseinket, akkor talán bízhatunk benne, hogy egyszer majd a mi utódaink is építhetnek a munkánkra.

Köszönöm a figyelmüket.